

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 212 ՎԵՏԵՐԱՆԻ ՏԱՐԻ Հինգշաբթի 21 Դեկտեմբերի 1889

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ., ամիսը՝ 1 ռ., Հատուկ 6 կոպեկի
 Քաղաքային գրասենյակի և Թիֆլիսի քաղաքային խնամակալության
 Ռեդակցիոն խումբի հրահանգով
 Ռեդակցիոն խումբի հրահանգով
 Ռեդակցիոն խումբի հրահանգով

ՎԵՏԵՐԱՆԻ ՏԱՐԻ-ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԹԵՐՐԱՆ
 Թիֆլիսում

ԱՌԱՋԻՆԻՍ 1890 ԹԻՖԼԻՍԻՆ

(ՆՈՐ-ԴԱՐԻ ՄԱՐԻ)

Կը հրատարակվի չորս անգամ շաբաթը

Խմբագրությունը կառավարվում է Երևանի հրատարակչի կողմից

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, Հատուկ 5 կոպ.
 Երկուստեք, Թիֆլիսի, Ամերիկայի և այլ հեռավոր երկրների
 բաժանորդները վճարում են տարեկան 30 Ֆրանկի
 Բաժանորդ են գրվում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն
 Թիֆլիսում բաժանորդ են գրվում միայն «Նոր-Դար»-ի խմբա-
 գրատանը:
 Խմբագրատունը գտնվում է Բարոնակյա փողոցում, պոստ-հե-
 ռագրատան գէմ, տուն № 12.

Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրություն՝ ТИФЛИСЬ, ВЪ
 Редакцію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase)
 Rédaction du journal «Nor-Dar».

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԳՈՐ ՍՊԱՆԳՈՐԱՆՍ

ԲՈՎԱՆԻՍԻՏԻՆ

Առաջին օրը գող.—Մեր Մամուլը և
 մի առաջարկությունն է.
 Հեռագրի ընդունումը.
 Քրեական խնդիր.—Լուրեր.
 Թղթակցությունը.—Ազնվություն.
 Տեղեկատվություն.—Քաղաքական լու-
 րեր.
 Խառն լուրեր.
 Երկրորդական հեռագրեր.
 Բանասիրական.—2889 թուական-
 նի խմբագրի կեանքից մի օր.
 Տեղեկատվություն.
 Յայտարարություններ.

Թիֆլիս, 20 դեկտեմբերի 1889

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵՒ ՄԻ ԱՌԱՋՈՐ- ԿՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Երբ մամուլի մեջ անկող հրա-
 պարակախության տեղ են գտնում,
 որպեսզի խօսքը անաղակումեմբ
 գործ դնեն ճշմարտությունն ուսու-
 կող անելու, եղելությունը ծածկե-
 լու և ստույգության հրապարակության
 ասպարեզ տալու համար, պէտք
 է որ լուրը մամուլը, խոհուն և
 բարեմիտ հրապարակախոսներն այդ
 չարիքի առաջին առնելու միջոց-
 ներ գտնեն—մամուլի նշանակու-
 թիւնը բարձր պահելու և իրենց
 անկող հրապարակախոսների աս-
 տիճանին չստորացնելու համար:

Որն է այդ միջոցը. դատաստա-
 նի գիմել, օրենքի պաշտպանու-
 թիւնը խնդրել: Դա թէ շատ փա-
 մանակ է խլում և թէ չէ արգե-
 լում խօսքի հետ խաղաղու հրա-
 պարակախոսներին միամիտ հապա-
 րակություն առաջ իրենց անմեղ
 ներկայացնելու և իրենց խաղը շա-
 րունակելու մամուլի մեջ: Հարկա-
 լոր է, որ մամուլին հետևող հա-
 սարակությունն ինքը ճշմարտու-
 թեանը վերահասու լինելով, իւր
 արդար դատավճիւր դնէ աղատ

խօսքի դէմ մեղանշող անխիղճ հրա-
 պարակախոսի, անխիղճ թերթի
 դէմ. բայց ինչ միջոցով կարող է
 հասարակությունն իմանալ, թէ ո՞ր
 կողմն է ճշմարտությունը, ո՞վ է
 ուղիղն ասում և ո՞վ է ստում:
 Պար համար մենք կառավարելինք
 հետևեալ միջոցը: Եթէ բժիշկնե-
 րի, եթէ փաստաբանների խոր-
 հուրդը, ընկերություն կարող է լի-
 նել, որտեղ բժիշկները, որտեղ
 փաստաբանների վարմունքը, ա-
 րարքը կը քննուին և իրենց գոր-
 ծերով անարժանները դուրս կը
 ձգուին, ինչո՞ւ չլինի Թիֆլիսում
 հրապարակախոսներից, բարձր ու-
 սում ստացածներից, գործունեից
 մի խորհուրդ, մի ընկերություն,
 որ հսկէ իւր անդամների վրայ և
 ինքը քննէ և դատէ իւր անդա-
 մների վարմունքը, քննութեան ա-
 ռաջարկած գործերը:

Կարծում ենք, որ այդպիսի մի
 ընկերություն պէտք ունի ամենից
 առաջ տեղական մամուլը, որ
 տարէ տարի ընդարձակում է և
 նորանոր, շատ անգամ կասկածա-
 լոր մարդկանց տեղ է տալիս:

Երևակայեցէք մի հրապարակա-
 խոս, որ հասարակաց շահերը պաշտ-
 պանելու և ընդհանուրի օգտին
 ծառայելու պաշտօնն է ստանձ-
 նել, բայց ինքը հասարակաց փո-
 դերն է ուսում տանալն անդու-
 ղութեամբ: Սա ինչ գործ է. կա-
 րելի է այդպիսի մի հրապարակա-
 խոսին թողնել անպատիժ: Ոչ,
 այդ վատ գործ է. այդպիսի հրա-
 պարակախօսը պատիւ չէ բերում
 մամուլին, պէտք է որ հասարա-
 կությունը նրան դատապարտէ,
 պէտք է նրան դուրս ձգել մամու-
 լից:

Երևակայեցէք ձեզ մի ուրիշ
 հրապարակախոս, որ ինքը հասա-
 րակաց փողերով, բարեգործական
 նպատակով հաւաքած փողերով
 իրեն համար ընկալածներ է հրա-
 տարակել տալիս, այդ փողերի տո-
 կոսներով իւր զանազան շուալ
 ծախքերը ծածկում և իւր նման-
 ների հետ խօսքը մեկ անելով՝
 նախանձից, չկամությունից սկսում
 է սուտ լուրեր տարածել մի ու-
 րիշ հրապարակախօսի մասին՝ նը-
 րան անուանարկելու, նրա մրցու-
 թիւնից ազատուելու համար: Ինչ
 էք կարծում, սա լավ գործ է. այս
 հրապարակախօսի վարմունքը գո-
 վելի է. կարծում ենք, որ այդ
 գործը վատ գործ է և այս վեր-
 ջին հրապարակախօսի վարմունքն
 առաջինից աւելի ստոր է և աւել-
 լի դատապարտելի:

Մենք կարող էինք մեր միտքը
 պարզելու համար աւելի շատ են-
 թաղրություններ անել, որոնք կա-
 րող են կեանքումը լինել կամ կրկ-
 նուել, բայց ինչ կարող է այդտեղ
 անել հասարակությունը, ինչպէս
 կարող է արդարությունը իւր դա-
 տավճիւր դնել, քանի որ նա գոր-
 ծի իսկություն տեղեկ չէ, քանի
 որ նրա առջև գրում չեն ան-
 հերքելի փաստեր: Որտեղից իմա-
 նայ օրինակ ընթերցող հասարա-
 կությունը, թէ այս ինչ հրապա-
 րակախօսը կերել է հասարակա-
 փողեր. որտեղից իմանայ հասա-
 րակությունը, որ այն ինչ հրա-
 պարակախօսը, որ ուրիշի դէմ լար-
 ձակում է, ինքն է իսկապէս բա-
 րեգործական նպատակով հաւա-
 քած փողեր կրանել: Միթէ այդ
 ամենը պաշտօնական են նրանով,
 որ գրում է թերթերում. բայց
 չէ որ մենք ասացինք, թէ անխիղճ
 և անկող հրապարակախօսները խօս-
 քի հետ ինչ խաղ են խաղում և
 թէ այդ խաղի փամանակ լաղթո-
 նակը տանում են անխիղճ հրա-
 պարակախօսները. խոհուն, իրենք
 իրենց լարողը, ամօթխած հրա-
 պարակախօսները միշտ լաղթում
 են սյուտեղ:

Որպէս զի հասարակությունը
 կարողանայ մի որ և է գործի կամ
 անձի վերաբերությունումը ճշմար-
 տությունն իմանալ և իւր բարո-
 յական արդար դատավճիւր դնել,
 այդտեղ անհրաժեշտ է հրապարա-
 կախօսների, գրագետների խոր-
 հուրդը, օգնությունը և աջակցու-
 թիւնը:

Դրագետների ընկերությունը,
 խորհուրդը կարող է օրինակ քն-
 նել մի որ և է հրապարակախօսի
 դէմ լայտնած մեղադրանքը և, գոր-
 ծը ստուգելով, լայտնել նրա ան-
 մեղությունը կամ նրա յանցաւոր
 լինելը, և վերջին դէպքում ար-

տաքսել նրան ընկերությունից և
 մամուլի միջոցով լայտնել այդ: Այդ-
 պիսով թէ մամուլը կարելոյն չափ
 իւր կոչման բարձրութեան վրայ
 կը մնայ, թէ անկող հրապարա-
 կախօսներ լետ կը մղուին իրենց
 արժանի տեղը և թէ մամուլի մի-
 ջոցով անպատիժ գրապարտութիւն-
 ներ անելու, անուանարկելու ստոր
 գործը աւելի դժուար կը լինի
 գրչի գերասանների համար:

Այսպիսի մի առաջարկություն
 անելով, մենք նրա իրագործումը
 մեծ ուրախութեամբ կ'ընդուն-
 նենք, այն համոզմունքի լինելով,
 որ մի նոր զարգացող երկրի մա-
 մուլը մեծ դեր ունի կատարելու
 դոյն երկրի լուսաւորութեան գոր-
 ծում, եթէ նա ղեկավարում է
 հմուտ, ազնիւ և լուրջ հրապա-
 րակախօսների ձեռքով: Մենք
 դեռ մի փառ էլ առաջ գնալով,
 նոր զարգացող ժողովրդի վերա-
 բերություն մը կարող ենք ասել, որ
 չենք ընդունում այն խօսքը թէ՝
 «հրապարակախօսը ինչ է գրում
 դու այն կարգայ, իսկ թէ նա ինչ
 մարդ է՝ այդ քո գործը չէ»: Մենք
 մեր երկրում հրապարակախօսու-
 թիւնն ընդունում ենք իբրեւ ա-
 ռաքելություն և չենք հասկա-
 նում, չենք ուզում հասկանալ,
 թէ հրապարակախօսը եթէ ինքը
 անբարոյական է, ինչպէս պէտք
 է նա բարոյականութեան առաջ-
 նորդ լինի. եթէ ինքը կեանքում
 անսիրտ, անհոգի է, եթէ նա
 գրողի համար հոգի տուող և
 խիղճը ծախող է, ինչպէս պէտք
 է նա հասարակութեան հոգի
 ներշնչէ, նրա մեջ ազնիւ մտքեր,
 անկեղծ զգացումներ արծարծ-
 ւում:

Այդ ուզում են անել գրչի դե-
 րասանները և հենց դրանց պէտք
 է զոնազանել ճշմարիտ հրապա-
 րակախօսներից, մեր ցանկացած
 հրապարակախօսներից: Թող լինի
 հրապարակախօսների, գրագետնե-
 րի ընկերություն և այնտեղ մեծ
 պատրաստակունությունը թող կը
 տանք «Նոր-Դար»-ի խմբագրու-
 թեան, նրա անգամ-աշխատակիցնե-
 րի, խմբագրի ոչ թէ հասարակա-
 կան գործունեությունը քննութեան
 ենթարկելու, այլ և քննելու նը-
 րանց արարքը իբրեւ մասնաւոր
 մարդիկ, իբրեւ հասարակութեան
 անդամներ, և յոյս ունենանք, որ
 միւս հրապարակախօսները, տարին
 տասներկու ամիս հասարակութեան
 գլխին բարձր բարոյականություն
 ազնուություն քարոզողները կըն-
 դունեն մեր այս առաջարկու-
 թիւնն և իրենք օրով առաջ կաշ-
 խատեն մամուլի միջոց գործը ձը-
 գելու անկողներին, նրանց՝ որոնք
 պատիւ չեն բերում մամուլին և
 բարեկիրթ հասարակություն:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀՆ ՈՐ-ԴԱՐԻ Մ. Ռ. Ի
 ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՄԻՏԱԽԱ, 19 Դեկտեմբեր.—Այս-
 սօր կայացաւ քաղաքային խորհուր-
 դի առաջին նիստը. քաղաքային
 ինքնավարութեան մեջ ուսուցա-
 լեզուն մտցնելուց յետոյ, Հրամա-
 նը կարգալիկ բոլոր Հայնաւորները
 կանգնած էին, և այնուհետեւ հըր-
 թական հարցերն առանց արգելքի
 քննուեցին բացառապէս ուսուցա-
 լեզուով:

ՏՕՄԲՈՎ.—Նահանգական գեմ-
 ստովային ժողովը որոշեց խնդրա-
 մատոյց լինել ուր հարկն է, որ
 շուտով փոփոխութեան ենթարկուին
 կատարական գիմնագիտության ծրա-
 գիրը և զբաղմունքները թերթա-
 ցնեն: Ժողովը վճռեց հոգեկան
 հիւանդ գիւղացիների բժշկուելն
 ընդունել գեմստովային հաշուին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Իրենց պաշտօնի
 մեջ թերացման համար մեղա-
 դրուած Վաղիկակալին նահանգ-
 ական դատարանի նախկին նա-
 խագահ Վիտկովսկու և նոյն դա-
 տարանի գործավար Վեյերկայի
 գործը սենատում լուսնուարի 23-ին
 կը քննուի: Նրանց կը պաշտպա-
 նեն Անդրեյևսկին և Սոկոլովը:

Սենատը քննելով փող ստանալու
 նպատակով կեղծ թղթերում պատ-
 րաստելու համար դատապար-
 տուած Գուլիսիին նահանգա-
 պետի կանցէլիարիայի նախկին գոր-
 ծավար Սպիրովին, Թիֆլիսի կոնտ-
 րոլնը պայտաի նախկին հա-
 շուակալ Տիմոֆէյևին և Գուլիսի-
 սի նահանգապետի կանցէլիարիայի
 նախկին ղեկավարաւոր Բազէյն-
 կոյին վճռեց բոլոր իրաւունքներից
 զրկելով աքսոր գաղաղակել: մեղա-
 գրեալ Ագեբուիշէին բոլոր առան-
 ձին իրաւունքներից զրկելով ու-
 ղարկել Տօբոլսկի նահանգը, մե-
 ղարկեալ Ղիմաշէն արգարաց-
 րած է:

ՊԱՐԻՋ.—Մեծ Իշխանուհի Մա-
 րիա Պաւլովնան այսօր երեկոյան
 Պետերբուրգ կուղևորի:

ԲԵՐԼԻՆ.—«Tageblatt»-ին Զան-
 զիբերից հեռագրում են երեկուայ
 թուով, որ Պետերբուրգ արշաւա-
 խումբը կոտորուած չէ, հայա
 գտնուած է Կենիլի լեռներից դե-
 պի ծովափ տանող ճանապարհի
 վրայ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

19 Դեկտեմբեր 1889 թ.:

Լոնդոն 92,20 ռ., 91% ռ., 92,10 ռ.	
Բեռլին 45,10 ռ., 44,90 ռ., 45 ռ.	
Պարիզ 36,57 1/2 ռ., 36,45 ռ., 36,52 1/2 ռ.	
Պետերբուրգ 7 ռ. 48 կ. սակ.	
Մաքս կուպոն 149 ռ. — 4. սակ.	
Արծաթ 1 ռ. 11 կ. գն.	
Ռուսական դոն 6 և 7%.	
Պետական 5% տոմս.	
1-ին շրջանի 99 1/2 ռ. — 4. սակ.	
2-րդ 99 ռ. 12 կ. սակ.	
3-րդ 99 ռ. — 4. գն.	
4-րդ 99 ռ. — 4. գն.	
5-րդ 99 ռ. — 4. գն.	
6-րդ — ռ. — 4. գն.	
4% տոմս 84 1/2 ռ. — 4. գն.	
100 և 1000 ռ. արևելեան փոխառութեան	
5% տոմս	
1-ին շրջանի 100 ռ. 12 կ. սակ.	
2-րդ 100 1/2 ռ. — 4. սակ.	
3-րդ 100 ռ. — 4. գն.	

Առաջին 18/100 անգլիական փո-
խառնութեան
ամսուր 276 ր. — 4. 25.
2-րդ 250/100 ր. — 4. 25.
3-րդ 102 ր. — 4. 25.
Ոսկէ բէնտ 1893 և 1884 թ. 166 ր. 12 կ. սակ.
և 151 ր. — 4. սակ.
Թիթ. քաղ. վարկէ ընկեր.
օրվա ր. — 4. 25.
Բարձրագոյն արժանաւորութեանը հասնողը
(Սրբեկ. հեռ. չորրորդ երեսում)

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Ստանդի խառնութեան մասին
արդէն հաղորդել ենք։ Այսուհետեւ
խառնութեան պատճառը եղել է մի
առանձնային զրոյրից սպանուելը։

Նոր-Դար-ի անցեալ համարում հա-
ղորդել էինք Վ. Զախովի խառնութեան
մասին։ Հաղորդում ենք մանրա-
մասնութիւնները, որոնք բաւական հե-
տաքերի են։ Նա իւր Սոյալական աւ-
նեցած մի յարկանի տունը գրաւ է դը-
նում Պրիկազում 9000 ռուբլով, այնու-
հետեւ նոյն շինութիւնը երկարակամ
դարձնելուց յետոյ, այդ գրաւ է դնում
Թիթիսի քաղաքային վարկի ընկերու-
թեան մէջ 17,000 ռուբլով, իսկ այնու-
հետեւ նոյն տան վրայ աւելացնելով և
Ֆիլիզէ, գրաւ է դնում հողային բանկում
20,000 ռուբլով։ Այսպէսով Զ-ն բաւա-
կան խառն գումար կարողանում է խա-
ռանակութեամբ ձեռք բերել խառնութեան
քաղաքի թէ աւագ նոտարին՝ կարևոր
թղթեր ձեռք բերելով և թէ բանկերի
գնահատիչներին։ Բացի այդ, ինչպէս ե-
րեսում է, Զ-ն մասնաւոր մարդկանց էլ
մօտ 20,000 ր. պարտք ունի, նա նոյն
իսկ իւր անհետանալու օրերը իւր ծա-
նօթներէց պարտք է վերցրել՝ արդէ 100,
որից 200 և արդէ 300 ռուբլի և դեկ-
տեմբերի 4-ին արտասահմանեան ան-
ցադիր ձեռք բերելով անհետանում է։
Գործը յանձնուած է դատախազին, որը
քննութիւն է նշանակել։ Ասում են, որ
Զ-ի փողի գումարը հասնում է 180—200
հազար ռուբլու։
Վաս պատահ. չէ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

2889 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԽՄԲԱԳՈՐԻ
ԿԵԱՆՔԻՑ ՄԻ ՕՐ.
(Ժիւլ Վերնից)

Ներկայ քսան և իններորդ դարի սե-
րունդը միշտ առաջադիմական աշխարհում
է ապրում, թէև այդ մասին նա չատ
էլ չէ մտածում։ Հրաշքներով յազեցած՝
նա դէպի ամեն մի նոր հրաշք անտար-
բեր է մնում։ Նրան ամեն բան բնական
է թուում։ Այդ մարդիկը թէ կարողա-
նային մեր օրերի նրբացած քաղաքա-
կրթութիւնն ըստ արժանաւոր գնահա-
տել, ներկան անցեալին հետ համեմատել
և այդ ճանապարհով աւելի լաւ ըմբռնել
այն առաջադիմութիւնը, որին հասել
ենք։—այն ժամանակ արժան աւելի գե-
ղեցիկ կերպով մեր քաղաքները, որոնց
բնակիչները թիւը երբեմն հասնում է
մինչև 10,000,000-ի, փողոցները մինչև
300 ոտ. լայնութիւն ունին, աների,
բարձրութիւնը հասնում է մինչև 1000
սանապախի, օդի բարեխառնութիւնը
տարուայ ընդ որ եղանակներին միշտ մի-
նոյն է, քաղաքները միացած են օդային
ճանապարհներով, որոնք կարողանում են
երկինքն ամեն աւելիութեամբ։ Թէ նը-
րանք կարողանային երևակայել իրերի
նախկին դրութիւնը, երբ թրքիստանի
ցող արկները՝ ձիեր ըծած... այն, ձիեր,
միակ միջոցն էր ցեխոտ փողոցների մէջ
անցնողներին համար... Մտաբերեցէք
հին երկաթուղիներն և դուք աւելի լաւ
կը գնահատե՞ք օդային խողովակները,
որոնց միջոցով մենք այժմ արշաւում
ենք մի ժամում 1000 մղոն արագու-

Դեկտեմբերի 18-ին կայացաւ Թիթի-
սի քաղ. խորհրդի նիստը։ քննութեան
ենթարկուած խնդիրների մէջ ուշադրու-
թեան արժանի էր Միլեթաձէի առա-
ջարկը, որպէս զի — քաղաքային խոր-
հրդի կողմից մի գերեզման նշանակուի
ձիաքաչ երկաթուղու վրայ հսկողութիւն
ունենալու համար, ք. Երևանեան հրա-
պարակից մինչև Վ. Զախովի արձանը
ձիաքաչի երթևեկութիւնը կատարել մին-
չև գերեզման ժամը 11 1/2-ը, ք. Զիաքա-
չի ընկերութեան պարտաւարացին, որ
վաղգոյնք ուղարկել երկաթուղու Բա-
թումից եկած գնացքին հասնելու հա-
մար, և օրական 200 ր. տուգանք պա-
հանել ձիաքաչի ընկերութիւնից հոկ-
տեմբերի 15-ից մինչև դեկտեմբերի 18-ը,
որովհետեւ պայմանի հակառակ մինչև
ժամը երեկոյեան 11-ը վաղոն չէ պա-
հում երկաթուղու կայարանում։ Քաղ.
խորհուրդը որոշեց մի քանի կէտեր
թողնել աւելի, իսկ միւսները մասին
բանակցել։

Դեկտեմբերի 18-ի գիշերն անցաւ ա-
ւաղակները Սաղում ետևի կողմից կոտ-
րում են քաղաք պ. Զախովեանի խա-
ռութիւն և ապրանքը դուրս կրելով, դար-
սում են կտրանք, որպէսզի յետոյ բոլորը
միասին վերցնեն և փոխեն։ Բայց լայն
վրայ հասնելով, նրանք չտապում են և
այնտեղ մօտ գտնուած աղբանոցում բո-
ւոր ապրանքը թաղում։ Առաւօտեան
աղբանոցը քրքրելիս՝ ապրանքը գտնում
են և այդ մասին յայտնում են ոստի-
կանին։ Ոստիկանն իւր կողմից յայտնում
է Զախովեանին, որ և արքայադուր իւր
ապրանքը հանել տալով, տանում է
խառնութիւն։

Ներկայումս, բժշկական դեպարտա-
մենտի շրջաբերականի համաձայն, Վոլ-
կասում հասարակութիւն է բժիշկների մա-
սին տեղեկութիւնների հաւաքումը տոմ-
սերի միջոցով։ Բժշկական բաժնիներն,
ի միջի այլոց և Թիթիսի բժշկական բա-
ժնի, քաղաքային և գաւառական բը-
ժիշկներին ուղարկել է բժշկական տոմ-

թեամբ։ Մեր ժամանակակիցները եթէ
հեռագիրը մտաւած չլինէին, արդեհ
այն ժամանակ աւելի մեծ նշանակու-
թիւն չէին տալ հեռախօսներին և հե-
ռալայներին։ Առաջադիմութեան վեր-
ջին հրաշքը՝ այդ «Համաշխարհային
տարեգրութիւն» լրագրի խմբագրութեան
հսկայական շինութիւնն է։ Եթէ «Ման-
գաղտնեան» ժամանակագրութիւն» լը-
րագրի հիմնադիր Զորջ Վալինյանտն Սմի-
տը կարողանար կրկին կենդանանալ,
ինչ կը մտածէր, երբ տեսնէր, որ այդ
մարմարեայ և սակայն ապարանքը պատ-
կանում է իւր հեռաւոր սերունդը։ Ֆրից
Նապոլեոն Սմիտին, որը երեսուն սե-
րունդ միմեանց յաջորդելուց յետոյ, տէր է
դարձել իւր նախնիքի հիմնած լրագրին։
Զորջ Վալինյանտն Սմիտի լրագրի
երբեմն իրեն տոհմի ձեռքից դուրս էր
գալիս, երբեմն վերադառնում 200 տա-
րի առաջ, երբ Միացեալ-Նահանգների
քաղաքական կենտրոնը փոխադրուեց Վա-
շինգտոն, լրագրին էլ հետեց կառավա-
րութեանը և այնուհետեւ կողուեց «Հա-
մաշխարհային տարեգրութիւն»։ Գերադ-
աբար նա այնքան ոյժ չուներ, որ իւր
տիտղոսի բարձրութեան վրայ մնար։ Ա-
մեն կողմից ճնշուած լինելով ուրիշ ա-
ւելի ժամանակակից տիպ կողմ լրագրի-
ներից, նրա գոյութիւնը միշտ վտանգի
մէջ էր։ Մօտ 20 տարի սրանից առաջ
նա աւելի միայն մի քանի հարիւր հա-
զար բաժանորդ. հենց այդ միջոցին Ֆրից
Սմիտը նրան շատ չնչին գնով առաւ և
հիմն դրեց հեռախօսական լրագրութեան։
Իւրաքանչիւրին յայտնի է Ֆրից Նա-
պոլեոն Սմիտի եղանակը, որ հնարաւոր
եղաւ հնորէն այն կատարելագործու-
թեան, որին հասել են վերջին հարիւր
տարուայ ընթացքում հեռախօսները։

սեր, որոնց վրայ բժիշկները պէտք է
մանրամասնաբար նշանակեն իրենց ա-
նուն, հայրանուն, ազգանունը, դաս-
նանքը, ազգութիւնը, ստացած ուսման
կարգը, մասնաւոր բժշկութեամբ ձեռք
բերած տարեկան եկամուտի միջին չա-
փը, բնակութեան տեղը և այլն։ Ի մի-
ջի այլոց մոխրական բժիշկները պար-
տաւոր են գրելու իրենց բուն անուն-
ազգանունը, և ոչ թէ քրիստոնէական
անուններով կոչուին, ինչպէս յաճախ
պատահում է, «ԷԴՅԱ»-ի անունով, «Ռու-
սիայի բժշկական ցուցակ»-ի մէջ։

ՇՈՒՇՈՒՑ.—Այսօր, դեկտեմբերի 17-ի
առաւօտեան ժամը 10-ին երկինքը պարզ
էր, արեգակի ճառագայթները սփռուած
ջրի երկնքում։ Բայց արեգակը չըն-
կալուած էր ծիածաններով։ Իսկ երկնքի
մէջ տեղը՝ մի ուրիշ ծիածան կամարով
ձգուած էր դէպի հիւսիս երկնքի
երեսով, մի ուրիշ ծիածան դէպի արե-
ւելեան կողմը, արեգակից հեռու.
միւսը դէպի արեգակի հարաւային կող-
մը։ Ճանողներն ասում են, որ այսպի-
սի տեսարան դեռ չեն տեսած—մանա-
ւանդ ձերեւորները։ Շատ պարզ տեսա-
նելի էին այդ ծիածանները, որ մինչև
ժամը 10 1/2-ը տեսնելի։

Վերջին ժամանակներս մեր քաղա-
քում խոսակցութեան առարկան դար-
ձել է հոգեւոր դարձմանը, տպարանի դո-
ժը, որի կապալաւորութեան ժամանակը
լրացաւ։ Ոմանք առաջադիմում են տպա-
րանը հոգաբարձութեան ձեռքով չահե-
ցել, իսկ ամեն էլ առաջարկում են ծա-
խել 6000 ռուբլով և փողը բանկ դնել։

—Ո՞րն։ Մասնաւոր ծախանէս Գոյա-
րեանցը, ի նկատի առնելով քաղաքի
չքաղաքների դրութիւնը, մի ստորա-
գրութեան թիւը է պատրաստել 150
մարդ ստորագրել տուել և տարել պա-
րոն դաւաճակտին յանձնել։ Այդ թիւը
թիւը յիշուած է, որ ուրիշ քաղաքնե-
րում չքաղաքներին ամեն պիտոյքնե-
րում անտարբարում են, բայց Շուշուում այդ
չկայ։ Գոյն հարկաւոր է տաքային վրայ
ուշ դարձնել, որ չքաղաքներն ապրեն,
պ. գաւառապետը խոստացել է խտիւ-

«Համաշխարհային տարեգրութիւն» փո-
խանակ տպագրութեամբ—լրագրանչիւր ա-
ռաւօտ բերանացի հաղորդում է իւր
բաժանաբաններին, որոնք լրատուներն
պետական մարդկանց և գիտնականների
ունեցած հետաքրքրական խոսակ-
ցութիւններից խմբում են օրուայ նո-
րութիւնները։ Բացի սրանից լրագրան-
չիւր բաժանորդ ունի ձայնագիր դոժի
և երբ տրամադրուած չի լինում ինքն
անձամբ լսելու, յանձնում է այդ գործի-
քին լուրերը ժողովրդ. Առանձին համար-
ներն առնողները կարող են մի շատ ան-
շան վճարով ամեն տեղ գրուած քաղ-
աքիկ ձայնագիրների միջոցով խմանալ
այն բոլորը, ինչ որ բովանդակում է
նոյն օրուայ համարը։

Ֆրից Սմիտի նորամուծութիւնը հին
լրագրին հոգի տուաւ։ Մի քանի տա-
րուայ ընթացքում բաժանորդների թիւը
85 միլիոնի հասաւ։ Սմիտի հարստու-
թիւնն աւելի և աւելի աճում էր և
այժմ հասնում է 10,000,000,000 համա-
րեալ թէ անհաւասարի թուին։ Այդ ա-
յլով զիւտը նրան հնար տուաւ մի նոր,
հասարակ, չորս-երեսանի շինութիւն կա-
ծածանում, որի վրայ հարստութեան
հան դրացիւր։ Շնորհիւ նոյն բարձրաւոր
զիւտին նա այժմ լրագրական աշխարհի
թագաւորն է և մինչև անգամ կարող էր
իշխել բոլոր ամերիկացիների վրայ, թէ
նրանք միայն համաձայն թագաւոր
ունենալ։ Դուք այս բանին չէք հաւա-
նորւում։ Նայեցէք բոլոր աղբերի դեմպան-
ներին, մեր միլիարդներին, որոնք խռո-
նում են նրա գոյնիւրի առաջ և այդ
ամենակարգ լրագրից խորհուրդներ են
աղերսում, նրա հաւանութիւնն ու պաշտ-

կարգադրութիւն անելու։

—Քաղաքի երկտասարդներից չա-
տերը փչացած են, բայց նրանց վրայ
ուշադրութիւն դարձնող չկայ։ Չնայելով
ձիւնին, ցուրտին, նրանք ձի են հեծ-
նում և գնում քաղաքից դուրս դուրս
խաղում, արեւում։

Այդ երկտասարդներն այնպիսի բա-
նեք են անում, որ աւելորդ է լրագրում
յայտնել։ Աւելի լաւ կանէին ծնողները,
եղբայրները ուշ դարձնել իրենց տղե-
րանց, եղբայրների վրայ։

Արդեհը լաւ չէր լինի, որ այդ երի-
տասարդներն իրենց փչացած փողերն
իրենց տան համար մսխէին, քան թէ՛
դուրս, կամ թողնէ խաղային։

Ֆինանսների միւնիստրութեան մէջ ըը-
նեւում է Սև ծովեան նաւատերերի և
ապրանքատերերի յայտարարութիւնը՝ Օ-
ղեստայում և Բաթումում առևտրական
նաւակայանները նաւթային նաւակա-
յաններից բաժանելու մասին։ Ֆինանս-
ների միւնիստրութիւնը համաձայնելով
նրանց փաստաբանութեանը, անհրա-
ժեշտ է համարում Բաթումի առևտրա-
կան նաւակայանը Փոթի տեղափոխելու։
Բաթումում թողնելով միայն նաւթի
նաւակայանը, որը, ինչպէս յայտնի է,
յարմարեցած է տարեկան 50,000,000
պտղ նաւթ արտահանելու համար, իսկ
Փոթիում, մայրաքաղաքի թերթերի ա-
սելով, պիտի վերանորոգել նաւահանգի-
տային յարմարութիւնները, որոնք մին-
չև Բաթում երկաթուղի շինելուց յետոյ
երեսի վրայ էին ձգուած։

ԳԱՆՁԱՎԻՑ.—Այս գեկտեմբերի 10-ին
իւր առաջին պատարագը մատուց Վի-
րանց զիւտումը նորնայ Անանիա
քահանայ Ներսիսիւնի։ Ս. պատարագի
ժամանակ հայր Ներսիսիւնին մի սրտա-
ւուշ հրաւիր կարգաց իւր հովութեան
յանձնած ժողովուրդեանը, թէ ինչպէս նա
իւր սակաւաթիւութեանը քաղութիւն ու-
նեցաւ ապագայ սերնդի մարմնաւոր
պէտքը հոգալու համար։ Գնել Վիրանցայ
հողը և անտառը կալուածատէրերից ի
սեպականութիւն գիւղական հասարա-

պանութիւնն են խնդրում։ Համարեցէք
գիտնականներին և գեղարուեստագէտ-
ներին, որոնց նա առնելով պահում է։
Այժմ, նա իսկպէս թագաւոր է, և պէտք
է ասել, որ նրա արքայական թագը շատ
ծանր է։ Նա անդուլ աշխատում է և
կասկած չկայ, որ հին ժամանակներում
ամեն մարդ ուժաւորուած կը լինէր այդ-
պիսի ոյժից վեր բնուած տակ։ Բարե-
բաղդաբար, հնորէն առողջապահու-
թեան արած առաջադիմութեան, որը,
ոչնչանալով հիւանդութիւնների առա-
ջաւ աղբիւրները, մարդու միջին կեան-
քի 37 տարին հասցրել է 52-ի, մարդու
կազմի այժմ աւելի ամուր է, քան թէ
ի հնում։ Միջոցաւ օդի զիւտը թէև
դեռ ապագայի դոժ է, սակայն մեր
օրերում մարդիկ սնուած են այնպիսի
կերակուրներով, որոնք պատասխանում
են գիտնական սկզբունքներին հիման վը-
րայ և չնչում են այնպիսի միջոցներ,
որն ազատ է մանրակազմներից, որոնք
մի ժամանակ վիտում էին օդի մէջ։
Այժմ մարդիկ իրենց նախնիներից ա-
ւելի երկար են ապրում և նախնական
ժամանակների բազմաթիւ տկարութիւն-
ներին անձանօթ են։

Թէև այս խորհրդածութիւններն ա-
րինք, բայց և այնպէս Սմիտի վարած
կեանքը կարող է ամեն մարդու դար-
մացնել։ Նրա երկաթեայ կազմուածքն
ենթարկուած է ամենատաքի շարժման
Զուր կը լինէր մեր ջանքը, եթէ փո-
ռէր, միայն չոչափելի օրինակը կարող
է այդ մասին մի քաղաքաւոր տարւ
Հե-
տեանք նրան մի օր, երբ նա զբաղուած
է իւր բազմազան գործերով։ Բայց Երբ
որ օրը Միւնխեն է, մի օրը Նիւնն է
միւսին։ Վերջինք հենց սեպտեմբերի

կտեմբեր,—նոյն եռանդով և արիւնքը-
տութեամբ պարտական են այնուհետեւ
հողալ գիւղական երեք հոգեւոր ամենա-
կարեւոր պէտքերը, այն է նախ վերա-
նորոգել «Կանդակալ-խաչ» ուսումնա-
թեան, որի հիմնադրութիւնն առաւելու-
թեամբ վերաբերում է հիւնդերոյդ դա-
րուն, երկրորդ՝ շինել նոր և բնագործակ
եկեղեցի մի վայելուչ և բարձրաւորակ
տեղում, փոխարէն այն խարիւռ, խո-
նաւ, մուծն և փողբիկ մատուռ, որ
այժմ կայ գիւղի մի տեղի անկիւնում և
երկրորդ՝ նոր եկեղեցուն կից շինել երկ-
սեռ ուսումնասիրանի համար մի համեստ
չէնք ժողովրդի դաւանները կրթելու հա-
մար։ Նորնայն խոստացաւ ամենայն
ջիւղականութեամբ և համարաշխու-
թեամբ աշխատել այս կարեւոր հիմնադ-
րութիւնների համար։

Հայր Ներսիսիւնու քաղաքը, որ աղ-
ղու, պարզ աճով և համառօտ էր, անձ
աղբիւրութիւնն արաւ ժողովրդեան վրայ.
մանաւանդ որ իրենց օրում չկային լը-
սած 50—60 տարի հովուող քահանանե-
րից։ Քաղաքը ասած բանը Նորնայն
խոստացաւ բարոյնորով և դատաւօրու-
թեամբ բացատրել ժողովրդեան իւր
պարտքերը դէպի եկեղեցին, ուսումնա-
րանը, ընտանիքը և այլն և այլն։

Վիրանցայ հասարակութիւնն այս ա-
մենից յետոյ գոհունակութեամբ և ե-
րախտագիտական հոգով նուիրեց տա-
նը լուսելի Սրբոց Թադրմանչայ վանքի
վերանորոգութեան գործին, որի սանն
այսպիսի տպագրութիւն արաւ կրօնա-
ցեցոյց վրայ։

ՋԱՆԱՆ-ՕՂԱՆԻՑ միջ գրում են, որ
ինքնուրնայն այնտեղ էլ է հասել և տա-
րածուել է գիւղերը։

Նոր-Դար-ի երկուայ համարում Կո-
ղուց մեզ հաղորդել էին, որ այդտեղ
կատարուած պսակը կատարել է Մու-
խէթի քահանայ Սրբանապետին Մար-
տիրոս քահանայ Ամիրջանեանցը, որ
Մուխէթի քահանայն է և հովուում է Կո-
ղին, յայտնում է, որ այդպիսի պսակ
ինքը չէ կատարել։

25-ը ներկայ 2889 թուի։

Միտեր Սմիտն այսօր վերկայաւ բա-
ւակային տիտուր. մի չաբաթ առաջ կինը
գնացել է Պարիզ։ Նա ամսական է
Ամեւսնութեան տասը տարուայ ընթաց-
քում միտերիս էլիտա Սմիտը, որ մի
նշանաւոր գեղեցկուհի է, առաջին ան-
գամն է, որ այդպէս երկար ժամանա-
կով տանից բացակայ է գտնուում։ Սո-
վորաբար երկու-երեք օրը բաւական էր
լինում իւր յաճախակի Նուրայ երթևեկ-
ութիւնների համար։ Նախ և առաջ
միտեր Սմիտը իւր ձայնահետադիմ
(ֆոնո-տեկեֆոն) միացրեց, որի լարե-
րը իւր Պարիզի տան հետ հաղոր-
դակցութեան ունին։ Հեռուոյս (տեկե-
ֆոն) ահա գիտութեան ամենամեծ
յաղթանակներից մէկը։ Բանաւոր հա-
ղորդակցութիւնը հին պատմութիւն է.
իսկ երկաթեայ լարերով միմեանց հետ
միացած զգայուն ապակիների միջոցով
պատկերներով հաղորդակցութիւնը երե-
կեան դոժ է։ Յիւրաքանչիւր սա մի անդին
գիւտ է և այս առաւօտ միտեր Սմիտն
օրհնէնք էր, որ տալիս էր հնարողին
Ինչպէս չօրհնէ ձայնահետադիմ ճնար-
դին, այդ գործիքի միջոցով նա հնար է
ունենում իւր կնոջը պարզ տեսնելու,
չնայելով այն հազար տարածութեանը,
որ միմեանից բաժանում է։ Միտերիս
Սմիտը դեռ չէ վերկայեցել, թէև Պարի-
զում արդէն կէսօրուայ մօտ է. երե-
կուայ երկուրդը կամ թատրոնը նրան
չատ է յոգնեցրել։ Նա դուռը քնած է.
նրա գլուխը թաղուած է փայտեկ բար-
ձերի հիւսկէններով։ Ինչ, Ի՞նչ պատահեց
Նա չարժուեց։ Նրա չիթները դո-
ղացին։ Գուցէ նա երան է տեսնում
Այո, երազում է։ Նա խօսում է, ար-
տասնաւոր մի բան—Ֆրից Այդ քաղաքը

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ԹԵՐԹԵՐՈՒՄ ԿԱՐԳՈՒՄ ԵՆԻՔ
—Առաջինը 1890 թուականից Տաւ-
րիկեան նահանգում պէտք է չլինուի մի
շարք գիւղատնտեսական ստորին կարգի
ուսումնարաններ, ի թիւս որոնց կը լի-
նին այգեպանութեան, անտառարուծու-
թեան, չերամպայտութեան, պարսկական
նուրիանի և այլն ուսումնարաններ, Սկզբ-
բուն այդպիսի ուսումնարանները պիտի
չլինուին Կոնստանդնուպոլիսի և Թիւրքիայի
գաւառներում:

—Յինանսերի միջնարդութեան մէջ
օրինալիւ է մշակութեան առողջապահա-
կան տեսակէտից լուցկու արդիւնազոր-
նութիւնը կանոնաւորելու համար, այս-
պէս, ի միջի այլոց կարգադրուած է
յոսնուարի 1-ին փակել այն գործարան-
ները, որոնք, այսպէս ասած, անվտանգ
լուցկի չեն պատրաստում:

—Բժշկական զեպարտամենտի հաւա-
քած վերջին տեղիւթիւններէն երեւում
է, որ Ռուսիայում բժշկութեամբ պա-
րասկելու իրաւունք ունեցող բժիշկներ
թիւը, կանոնը էլ հաշուած, հասնում է
19,032 հոգու, բժշկի օգնական 12,326
հոգի է եղել, բժշկի կին-օգնական—627
հոգի, բժշկական աշակերտներ թիւը
եղել է 591, իսկ մանկաբարձները
6,638:

—Մի քանի գիւղատնտեսական ու-
սումնարաններում 1890 թուականից ա-
ռաջին անգամ պիտի ներմուծուի օդե-
հանութիւնը:

—Պետերբուրգում կազմուած է մի ըն-
կերութիւն, որի նպատակն է լինելու
Իւրաքայան Պետերբուրգ և Ամուր-Իարա
գետերի յարկ ոսկու հանքերը կանոնա-
ւորապէս մշակելու Այդ նպատակով ըն-
կերութիւնն առանձին հանքային ինժե-
ներներ է ուղարկելու Բուխարա ոսկու
հանքերը լաւ ուսումնարաններ համար:

ԹԵՐԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԶՆՈՒԹ ԳԻՒԼ * (Հին Նախնիկանի
գաւառ).—Հաւ կամ ոչխար գողանալը,
տուն կտրելը, դաշտում ցորենի և գարու-
*) Տես «Նոր-Իար» № 210.

երկոյթը միտեր Սմիտի մարերին ու-
րան տրամադրութիւն տուաւ և այժմ
անկտաճգիւր պարտքի կոչին հնազան-
դուելով, նա թիւն արտով անկողնուց
ցատկէն և իւր մեքենական հանդերձա-
ւորները մտաւ:

Նրա թողելից յետոյ մեքենան նրան
բողբոլիւ հագցրած պատրաստ գրաւ
խմբագրատան չեմի վրայ: Լրագրական
գործի չընթացողութիւնն արդէն ըն-
կրուած է: Նախ և առաջ միտեր Սմի-
տը մտաւ վիպասանների դահլիճը, դա
մի ընդարձակ շինութիւն է, որի վրայ
բարձրանում է մի ահալին թափանցիկ
զմբէթ: Մի անկիւնում դրուած է հե-
ռախօսը, որի միջոցով հարկււրաւոր գրա-
դետներ, վիպասաններ կարգով պա-
մում են հասարակութեանը հարկւրա-
ւոր վկայի օրակն հաստատելու: Դառ-
նալով մէկ հեղինակի, որն սպասուած էր
իւր կարգին, միտեր Սմիտն ասեց. «Ձեր
վերջին պատմութիւնը հիմալի, հիա-
նալի է բարեկամ: Այն տեսարանը, որ
գիւղական աղլիկը իւր սիրեցեալի հետ
քննում է զանազան հետաքրքրական փի-
լիսոփայական հարցեր, այսպէս ցանկում
է ձեր զարմանալի նուրը գիտութիւն-
նը: Ոչ մի ժամանակ գիւղական
վարդ ու բարձր աւելի լաւ չեն նը-
կարագրուել: Նարոնակեցեք, իմ սիրե-
նից 5000 բաժանող է աւելացել:»

Միտեր Սմիտը չարոհանում է իւր
չընթացողութիւնը. նա մտնում է լրա-
տուների դահլիճը: Այստեղ 1500 լրա-
տու նստած նոյնքան հեռախօսների ա-
ռաջ բաժանողներին հաղորդում են փի-
լիսոփայական հարցեր, այսպէս ցանկում
է ձեր զարմանալի նուրը գիտութիւն-
նը: Ոչ մի ժամանակ գիւղական
վարդ ու բարձր աւելի լաւ չեն նը-
կարագրուել: Նարոնակեցեք, իմ սիրե-
նից 5000 բաժանող է աւելացել:»

դէպեր ծեծել, կարելից, թղթից կամ դա-
մերից ցորեն գողանալը, բամբակի՝ ար-
տերից էլ բամբակ, այս և սրա նման
բաները մեղանում սովորական բաներ են:

Ինչ անէ խեղճ գիւղացին, բաղը պահ-
պանէ, թէ տունը, կար պահպանի, թէ
բամբակի արտը, կամ թէ որ մէկին
պահպան զնէ, որ իւր ապրան-
քը հաւաք չհարձեն և ինչ միջոցնե-
րով Մեր գիւղի չաթութեամբները՝
գիւղական այդ յանդուգն սրկանները
խօս հանգստութիւն չեն տալիս խեղճ
գիւղացուն. օր չի անցնիլ, որ մէկի
տունը չկտրեն, միւսի արտը չաչտից
չթռցնեն, սրա արտից բամբակ չգողա-
նան, նրա տաւարի լուծը չտանեն և նը-
րա տաւարը բանթող անեն, մի ուրիշի
հորը չծակեն և ցորեն տանեն: Մի խօս-
քով չէլալ ու չափին՝ թիւ կամ հաշիւ
չկալաւ: «Ջօռբաները—գեօղքեասաննե-
րը՝ խեղճներն ամեն կերպ չարարում
են, մանաւանդ ջուրը կտրում և զբնա-
խաղանք հարկերի թիւը բազմապատ-
կում, իսկ սրկաններն էլ խօս նրանց թա-
լանում, կողոպտում են մեր ժողովրդի
զրուկիւնը՝ անարարականութեան տե-
սակէտից նայելով, այն աստիճան երբեք
ծայրայեղութեան չէր հասել, ինչպէս
ներկայումս Մարդասպանութիւնն էր
պակաս, այն էլ այս վերջին տարիներս
մօղա է դարձել մեր մէջ: Քիւրճները
մրցում են միմեանց հետ. մէկի տըրը
աչխատում է միւսի վրայ մի քանի բա-
ժակ աւելի խմացնելու. եթէ պակաս
տեղ մնում է, այն էլ զուտ գիւղացի
կանգնացնելով «սողկնթին» 1) պա-
տուիրում են իրենց «մուրաբախները» 2)
կը վերցնէ՝ տունը թող իսկին և ինչպի-
սի ճառախօսութիւն, ատենաբանութիւն
է լինում այդ կենաց բաժակների կամ
հոգեթանկների վրայ:

Մեր գիւղում մի ունեւոր այս տարի
երբեք անգամ ժողովրդին չեղել տուէր՝
ամեն մի անգամին կերակրելով մօտ
200 հոգի: այդ քիւրճներէն մնում մեր

1) Գինի բաժանող, կամ տուր, մատ-
ուրակ.
2) Ցանկութիւն, կարիք, կարողու-
թիւն, ակտիւութիւն.

զամ նկարագրուել է: Բայց հեռախօսից
իւրաքանչիւր լրատուի առաջ կայ մի
շարք հաղորդելի, որոնք միջոց են առիւթ
ամեն մի հեռախօսի գծի հետ հաղոր-
դակցութիւն հաստատելու: Բաժանող-
ներն այդպիսով ոչ միայն լուծում, այլ և
տեսնում են իրողութիւններն ու դէպ-
քերը: Նրա նկարագրում է արդէն վեր-
ջացած մի իրողութիւն, պատմութեան
հետ հաղորդում է նաև տեսարանների
գլխաւոր շրջալայները: Միևնորճ ժամա-
նակ ոչ մի չիթութիւն չեն չէ առաջա-
նում: Լուրերը, վեպերը և լրագրի ու-
րիչ մասերը մեքենաբար նշանակում են
մի շատ արտաքին եղանակով և հաղորդ-
ւում են ունկնդիրներին կանոնաւոր կար-
գով: Ունկնդիրը կարող է միայն այն ի-
մանալ, ինչ որ ամսաւարտագէտ իրեն է
վերաբերում: Նա աղտոն է կարող է
հետաքրքրուել մէկ աշխատակցով, իսկ
միւսի վրայ ուղարկութիւն չընդունի:
Ապա միտեր Սմիտը մօտեցաւ աստ-
ղաբաշխական բաժանմունքի տասը լրա-
տուներից մէկին:

—Հը, Կալ, ինչ լուրեր կան:
—Փայլածուից (Մերկուրից), Արթու-
րեանից (Վեներա), Հրատից (Մարս),
ուսահեռագիրներն են ստացուել:
—Հրատից ստացած տեղեկութիւննե-
րը հետաքրքրական են:
—Այո, կեդրոնական կայսերութեան
մէջ յեղափոխութիւն է:
—Իսկ Լուսնից (Իւպիտեր) ինչ
լուր կայ, հարցրեց միտեր Սմիտը:
—Տակալին ոչինչ, մենք լաւ չենք
հասկանում նրանց նշանները, նրանք էլ
զուցէ մերը չեն հասկանում:
—Դա վատ է, ասեց միտեր Սմիտը
և հոգու վատ արամադրութեան տակ
չապտով ուղղուեց դէպի գիտականե-

ղիւղի մեղքների հոգեթանկները խնդրով
երբ չբաւականացան, սկսեցին խմել
նաև նմանապ, Աստապօրտ, Ղարա-
խանիկու, Քիւրճափայ, Արքայաճիւղ...
գիւղերի ննջեցեցեց հոգեթանկները: Խմել
հա խմել, գիւղեր և գերեկ անդադա-
րում:—Հասն մեր ժողովրդի բան ու գոր-
ծը. իսկ իրենց զաւակները կրթութեան
հոգս քաշելը, կամ ուսումնարան բանալը
զրանց խելքից ու մարից չատ հե-
ռու է:

Չնայելով որ մեր գաւառի փոխա-
նորդ բարձ. Իրիգորիս վարդապետը
նոյնմբեր ամսի 3-ին եկել էր մեր գիւ-
ղը, և եկեղեցում քարոզ խօսեց, յորդո-
րեց ժողովրդին, որ աշխատեն և հոգան
մի ուսումնարանի բացման համար, այ-
նու ամենայնու ապարդիւն մնաց, որով
հետո մի երկու փաշէվաններ այնպի-
սի մի օյն խաղացին, որ դժուար թէ
սրանից յետոյ էլ կարելի լինի բանալ
Խն առում էր թէ՛ 100 ր. եւ միայնակ
կտում (խօսքով), 100 ր. էլ թող 10 հո-
գի սոյ առնելը 100 ր. և 200 ր. գու-
մարով չարախներ մի քանից: 1) Իսկ
Բ.ն էլ միւս կողմից՝ ահա իմ 10 րու-
րին, դէ գուք էլ (9 հոգին) հանցեք
ձեր փողերը: Բայց նրանք աղքատ մար-
դիկ, հազիւ իրենց օրեկան ապրուստն
են կարողանում աշխատել, ճորտեղից
կարող են միանգամից տանականութիւն
լի վճարել յօգուտ ուսումնարանի, այն
էլ գործի սկզբից. խօսք չկայ, չարժա-
ւում են այդպիսի առաջարկութիւնից
և տալիս են միայն «պարտաւորական
ստորագրութիւն» բարձ. փոխորդին, ո-
րով խոստանում են 200 ր. վճարել հա-
տարակութիւնով, այսինքն նրանք պէտք
է վճարեն, որոնց որդիքը կը սովորեն
ուսումնարանում: Եւ երբ որ բանը ար-
նով է վերջանում և Խն ու Բ.ն ար-
տեսնում են ուսումնարանի մօտաւոր
բացումը, կամ թէ ժողովրդի մեծամաս-

1) Կանխութիւն երբ և ինչ եթէ ու-
սումնարան բացուելու լինի, աշակեր-
տաց թիւը 100 ից աւելի կը լինի միշտ:
Իսկ այդքան աշակերտաց դաստաւու-
թեան գործը չկարծեմ որ միայն 200
ր. փողով կարող լինին առաջ տանել:

րի դահլիճը, Նիքարական համրիւնե-
րի վրայ կուգած մօտ երեսուն մարդ խո-
րատուեցած էր բարձր թուակրութիւն-
ների մէջ:

—Պարոններ, այս ինչ եմ լուծում: Լու-
սնթաղից ոչինչ պատասխան չկայ: Այս
ինչ է նշանակում, երկու պիտի տե-
սայ: Այս խնդրի վրայ դուք, Կուրի, ար-
դէն քսան տարի է, որ աշխատում էք
և սակայն դեռ...

—Դա բոլորովին ճիշդ է, —պատա-
խանք Կուրին, տեսարանական գիտու-
թիւնը չառ թիւի է, թէպէտ մեր մէկ
ու երեք քառորդ մղոն երկարութեամբ
հեռադէտները...

—Լսեցէք ինչ է ասում, Պեր, —ընդ-
միջեց նրան Սմիտը՝ դառնալով դէպի
մի ուրիշ գիտական, տեսարանական
գիտութիւնն անկատար է: Ձեք որ դա
ձեր մանագիտութիւնն է: Բայց, —չա-
րունակեց նա, դառնալով դէպի Կուրին,
ասեց թէ Լուսնից աղի հետ չէ աղող-
ւում մեր հաղորդակցութիւնը հաստա-
տելու, գոնէ օրն է հետեանքի հասնում
ենք լուսնի վերաբերութեամբ:

—Այս անգամ դուք այլ եւ չէք սկսիլ
տեսարանակութիւնը Մարսից, Լուսնին
անհամեմատ մօտ է Մարսից, բայց նրա
հետ մենք կանոնաւոր հաղորդակցութիւն
ունենք: Կարծեմ դուք չէք ցանկանալ
հաւատալից, որ հեռադէտների մէջ
պակասութիւն էք տեսնում:

—Հեռադէտներ մէջ, բնաւ ոչ, բո-
լոր դժուարութիւնը բնակչիների մէջ է:
—Այդ է, հաստատեց Պերը:

—Արեւմտ լուսնը զբաղանապէս բնա-
կուած չէ, հարցրեց Սմիտը:
—Գոնէ դէպի մեզ դարձած երեւել
իսկ ինչ վերաբերում է հակադարձ երե-
ւելի, ինչպէս խմանալը:

նուրիան արամադրութիւնը, քաջալի-
րուած Հայր փոխանորդի քարոզից—
յորդորից՝ սկսում են ուրիշ կերպ օյն
խաղալ, այն է՝ երբ ժողովուրդը ցրում
է դէպի փողոց, Խ. ի խորհրդով Թ.ն և
Իւր եղբայրը վրայ են պրծնում այն լինն
հոգուց մինչ վրայ, որը պատճառ դար-
ձաւ Հայր փոխանորդին ստորագրու-
թեան թիւրթ տալուն և ուսումնարանի
ջերմ ցանկացողներից մինն է, տուր ու
զմրոյցը սարքում են և խեղճի քիթն ու
սկանջը ջարդոտում: Կուրի, հայտնաբը
սկսում է ամեն կողմից և Հայր փոխա-
նորդը անտեղեկ մեր Խ. և Թ.ների
չօյնրագութիւններին, թողնում հե-
ռանում է մեր գիւղից, ի հարկէ տուր
ապաւորութեան տակ: սակայն երկու
օրից յետոյ ուղարկում է ինչպիսի բա-
րեկարգչին, որ համաձայն նոր կանոնի
մի հողաբարձու ընտրեն, բայց այդ էլ
զուրկ չէ գալիս, հեռանում է նոյնպէս
Հայր բարեկարգը առանց որ և է գործ-
նական արդիւնքի: Թէ ինչ եւք կտա-
նայ մեղանում ուսումնարանի բացման
խնդրը, իւր ժամանակին մենք կը յայտ-
նենք «Նոր-Դար»-ի ընթերցողներին,
սակայն առայժմ Խ. և Թ. և ընդ. ցըն-
ծութեան տօն են կատարում մի գիւղի
«միկիտանիստաններում», որ յաղթանակը
տարել են Հարուտ մարդիկ կան մեր
մէջ, որ մի տարուայ մէջ երեք անգամ
ժամ պատարապ անելու, քեռիս տալու
և ամեն մի անգամին 200 մարդ կերա-
կրելու կարողութիւն ունին, իսկ ու-
սումնարանի համար 20 կողմէկ չունին,
300—500 ր. հետո առնելու և զանա-
զան տեղեր ուխտ գնալու համար պատ-
րաստ են, իսկ մի 30 կողմէկ ուսում-
նարանի նուիրելու շնորհ չունին: Եթէ
զրանք լարենալու աղի գործերի կամ հա-
տարակական հաստատութիւնների վրայ
իրենց կողմէկները խնայում են, ի հարկէ
յանցաւոր չեն դրանք, պէտք է սովորեց-
նել, պէտք է հասկանալ այդպիսիներին
ուսումնարանի ստեղծ օգուտը կամ քե-
ռիս վնասակարութիւնը: Այդ պարտա-
կանութիւնն ընկնում է մեր հողերը հայ-
րերի՝ մեր քաջանանների վրայ, մի եր-
կու փոխապա դպիր անգամ չու-

—Հակադարձ կողմը: Ուրեմն դուք
ենթադրում էք, —մտածելով չարունա-
կեց խմբագիրը, որ եթէ հնարաւոր լի-
նէր...
—Հնարաւոր լինէր ինչ:
—Ինչպէս թէ ինչ: Հնարաւոր լինէր
լուսնը չըլէ միւս կողմի վրայ:
—Այո, այդպիսով դուք մի քան լի-
նի, աղաղակեցին երկու գիտնականե-
րը միանգամից:
Նրանք այնպէս հաւատացած էին խօ-
սում, որ կարծես ամենին չէին կա-
կածում այդպիսի մի ձեռնարկութեան
աշողութեան մասին:

—Առ այժմ—բոլորական լուծիւնից
յետոյ հարցրեց միտեր Սմիտը, չկան
արդեօք որ և է ուրիշ հետաքրքրական
լուրեր:

—Կան, պատասխանեց Կուրին: Օ-
լիմպի տարիներ վերջնականապէս հե-
տադուրուած են: Այդ մեծ մօլորակը
հիպոտեզի հետից պտուտում է արեգա-
կից 11,400,799,642 մղոն հեռին: Ես
լուծութեան վրայ: Իւր ընդարձակ ձեռ
խաւարման անցնելու համար հարկա-
ւոր է 1311 տարի, 294 օր, 12 ժամ, 43
րոպէ, 9 վայրկեան:

—Ինչու այդ ինչ չէք ասել առաջ,—
աղաղակեց միտեր Սմիտը: Իսկոյն և
նոյն լրատուներին հաղորդեցէք: Ձեզ
այսինքն է, թէ հասարակութիւնն ինչպի-
սի աստիճան հետաքրքրուած է այդպիսի աստ-
ղաբաշխական խնդիրներով: Այդ տե-
ղեկութիւնները պէտք է հրատարակուին
այսօրուայ համարի մէջ:

Միտեր Սմիտը, զուրկ ինչեցնելով
գիտնականներին, անցաւ հետեւի դա-
ճին, որ 3,200 ոտնաչափ երկարու-
թեամբ մի ընդարձակ սրահ է, յատկաց-
րած միջնորդային յայտարարութիւն-
ներին: Մեղանց արեգակնային փոխ ա-
նին, թէպէտ 200 անից, բայց 300 ծու-
լից էլ աւելի է մեր գիւղի քաղաքների
թիւը, ունեց միայն մի քանակ, երկ-
ուրդ քաջանայի պահանջ կայ մեղանում:
1884 թուին Նիդըլ քաջանայ Տէր-Յա-
րութիւնների վախճանելով մեր ժողո-
վուրդը երկու տիրացուի առաջարկու-
թիւն արեց Հոգ. բարձ. իշխանութեանը.
սակայն այդ երկու գործն էլ ոչինչ հետե-
ւանք չունեցաւ իրենց վատ ընթացքի
համար: Մեր ժողովուրդը այս տարի մի
երկուրդ տիրացուի համար կրկին առա-
ջարկութիւն է արել, բայց մինչև օրս այս
մասին ոչ մի կարգադրութիւն չէ եղել, չը-
նայելով, որ մեր նոր քաջանայացուն չա-
յարարութիւն ունի մեր ներկայ պահանջ-
ներին: ձայնը խիստ յայտն—դիտէ նաև
ձայնարկութեան արհեստը գործնապա-
պէս, մնում է միայն, որ հողերը իշխանու-
թիւնը Նրանի կոնստիտուցիոն ձեռնը
դրան, և եթէ արդարեւ արժանաւորու-
թիւն կը գտնուի, բարեհաճել չուտով
ձեռնարկել տալ մեր ցանկացեալ քաջա-
նայացուն, և մեզ այս անվտանգ դը-
րութիւնից ազատելու:

Կանուցեցի

Ռուսիոյ, որ գոնէ եկեղեցում փոխ ա-
նին, թէպէտ 200 անից, բայց 300 ծու-
լից էլ աւելի է մեր գիւղի քաղաքների
թիւը, ունեց միայն մի քանակ, երկ-
ուրդ քաջանայի պահանջ կայ մեղանում:
1884 թուին Նիդըլ քաջանայ Տէր-Յա-
րութիւնների վախճանելով մեր ժողո-
վուրդը երկու տիրացուի առաջարկու-
թիւն արեց Հոգ. բարձ. իշխանութեանը.
սակայն այդ երկու գործն էլ ոչինչ հետե-
ւանք չունեցաւ իրենց վատ ընթացքի
համար: Մեր ժողովուրդը այս տարի մի
երկուրդ տիրացուի համար կրկին առա-
ջարկութիւն է արել, բայց մինչև օրս այս
մասին ոչ մի կարգադրութիւն չէ եղել, չը-
նայելով, որ մեր նոր քաջանայացուն չա-
յարարութիւն ունի մեր ներկայ պահանջ-
ներին: ձայնը խիստ յայտն—դիտէ նաև
ձայնարկութեան արհեստը գործնապա-
պէս, մնում է միայն, որ հողերը իշխանու-
թիւնը Նրանի կոնստիտուցիոն ձեռնը
դրան, և եթէ արդարեւ արժանաւորու-
թիւն կը գտնուի, բարեհաճել չուտով
ձեռնարկել տալ մեր ցանկացեալ քաջա-
նայացուն, և մեզ այս անվտանգ դը-
րութիւնից ազատելու:

Կանուցեցի

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱԳՈՒՄ. — Պարիզի «République
Française» թերթին խօսաշարից գրում
են, որ Իտալիայի և Ֆրանսիայի միջև
յարարելութիւնների խաժամը մեծապէս
օգտուել է Նագոնիան Վերջին մի քանի
տարուայ ընթացքում, այդ խոջան պատ-
ճառով, խիստ առաջ դնաց Նագոնիայի
մտաբան առևտուրը, 1887 թ. յուլիսից
մինչև 1888 թ. յունիսը մեծապէս ալ-
անահանութիւն իւր արհեստին չափին
հասաւ, այն է՝ 5,350,000 ֆրանսիկոս
պոնիայի համար մեծապէս արտաշանելու
ամենամեծ վաճառանքը Միացեալ Նա-
հանգներն են կապում, որը փոխադար-
ձաբար իւր կերպին է ուղարկում Նա-
պոնիա, որը ներկայումս կամաց-կամաց

ներին Մեղանց խաբարներն արդէն
նկատած կը լինի ամպերի վրայ ան-
դրադարձած այն ահալին յայտարարու-
թիւնները, որոնք տեսանելի են լինում
ոչ թէ միայն ամբողջ քաղաքների, այլ
և աշխարհների համար: Դա է նոյն իսկ
իրեն՝ միտեր Սմիտի հարաբերութեան
արդիւնքն է: «Համախառնային տարե-
գիտութեան» շինութեան այդ բաժան-
մունքի մէջ հաղորդաւոր ցողայնող դու-
րիները միջոցով միշտ ղեգաւորած են
այդպիսի

